

TROLLFRÖKENS GÅRD

– FRÅN KONKURS TILL SJÄLVHUSHÅLLNING

SARA OLSSON

Här är ett litet brev från två mänskensbönder i utkanten av Gästrikland. Här kommer vår historia om hur vi byggde upp vår gård från ingenting. Vi vill berätta att det går att bygga upp något med det du har omkring dig. Även om vi inte har funnit vår egen fysiska gård ännu, men vi tar det från början ...

Som i sagorna ska jag börja med att berätta om hur det såg ut förut och sedan fortsätta med att förklara hur det ser ut idag. Men först börjar jag med att säga: Hej, jag som skriver heter Sara Olsson och mitt liv började på en mjölkgård i Hälsingland, där vi var självförsörjande på nästan allt. Under min uppväxt fick jag lära mig om hur mat från jord till bord fungerar. Vid min sida har jag min man Conny Åberg som har vuxit upp i staden men alltid haft ett stort intresse för djur och natur. Hans mekaniska sinne är helt unikt, han finner lösningar på problem långt innan en annan ens hunnit börja fundera.

Våra vägar korsades för 15 år sedan och på den tiden bedrev Conny eget företag inom åkerinäringen. Det var som att vi var skapade för varandra, och tillsammans gjorde vi om hans företag till vårt företag. Vi drev företaget i 4 år tillsammans, men även i sagor förekommer dramatik och sorg. Och står man på toppen blir resan ned snabb och våldsam; vi slutade med miljoner i skulder. Men nu ska vi göra ett hopp i sagan till ett år efter konkursen, till den stund när vi insåg att vi själva kan odla vår egen mat.

Sensommaren 2014 i radhuset

Det var sensommaren 2014 och jag hade fått rabarber av vår granne. Hon sade något den dagen som träffade mig väldigt hårt: "Jag tycker det är förskräckligt hur maten ruttnar bort, så du får ta hur mycket du vill!"

Ja, det gjorde jag också. Det var säkert över 10 kg rabarber som jag frös in den helgen, och där satt vi mitt i natten och åt rabarberkräm. Conny hade precis kommit hem från ett av alla extra pass vi tog oss an

för att få in extra pengar. Jag minns hur Conny såg på mig och sade: "Det var då tur att du tog reda på alla rabarber, nu när det blev som det blev."

Då tändes en lampa i min hjärna och grannens ord spelades upp för mig. Jag insåg att grannen hade mera i sin trädgård och jag sade till Conny att jag faktiskt vet hur man odlar, det är ju ett arv jag har med mig. En kunskap som det var hög tid för mig att börja använda. Sagt och gjort! Vi jobbade ännu mera för att få in extra pengar till jord.

Vår radhusodling blev en fristad och hoppet började komma tillbaka. Under våren och sommaren 2015 var första gången vi kunde skörda våra grödor. Lågan inom oss tändes igen, och att få ställa egna grödor på bordet var en ekonomisk lättnad som kändes både i kroppen och knoppen. Vi började drömma om ett liv på landet, men vi hade ju inga pengar och en bra bit in på 2016 bodde vi kvar i radhuset i Gävle. Men något inom mig sade att vi var på fel plats. Vi ville så gärna flytta till ett hus på landet och lämna staden. Men hur gör vi det med skulder upp över öronen? Då kom ett mirakel! En extremt god vän till Conny köpte ett hus på landet och det fick vi hyra. Gissa om jag var snabb att packa alla saker som vi skulle behöva, och den 24 september 2016 gick flytten till Storvik.

Hur ser det ut idag?

Idag är vi självförsörjande på morötter, rödbetor, potatis, pumpor, zucchini, honung, ägg och kött. Under vissa tider av året har vi även bladgrönt och getmjölk. Vi odlar också året om i vårt 24 kvm stora växthus, som bland annat används som drivhus för småplantor, samtidigt som vi odlar meloner och gurkor. I framtiden hoppas vi att också kunna odla vindruvor i växthuset.

Genom åren har antalet djur också ökat på gården eftersom vi har så snälla grannar som låter oss arrendera byggnader och mark. Ett stort fokus vi har är att bevara lappgetter, då de är på väg att försvinna. Men vi har även får, höns, ankor, bin, hundar och katter. Alla djur på gården har ett uppdrag, till exempel så hjälper hönsen och ankorna till med skadedjursbekämpningen i odlingarna, och bina pollinerar alla grödor.

Hus och mark

Glädjen var stor när vi fick hyra huset! Huset står på en liten kulle vid kanten av en skog. Nedanför huset finns det en liten åker som vår granne äger, och som vi senare skulle få arrendera. Detta har varit till stor nytta för oss eftersom huset inte har så mycket mark och två väldigt grundläggande saker som behövs för att odla är sol och någonstans att sätta grödorna. Glädjen hos den äldre generationen har varit stor när vi har kommit med frågor. De har delat med sig av så mycket kunskap om odling och bevarande.

Vi började med att arrendera en hektar åker, där vi stängslade in cirka 400 kvm för odling och resterande är en vildäng där vi har byggt upp vår bigård.

Odlingar

När vi fick tillgång till den mark vi odlar på idag blev första året en katastrof. Vi hade inte riktigt koll på att det har producerats tegel i närheten genom tiderna, och vi fick lära oss genom erfarenhet att jorden är alldeles för lerig för att odla i. Något som dock gick väldigt bra att odla var ogräs, däremot gick det sämre för grönsaker. Vi fick helt enkelt titta på andra sätt att odla och just då var täckodling väldigt inne, så vi började där. Men vi gav snabbt upp eftersom täckodling skulle kräva väldigt mycket arbete, vi gav dock inte upp tanken på själva odlingsbäddarna. För att bäddarna skulle fungera behövde vi göra jorden mycket mer hanterbar och fluffig. För att ändra strukturen på jorden har vi använt oss av olika tekniker som kombinerar täckodling och kompost. Så odlingsbäddarna idag ser mer ut som långa lasagnelimpor.

Lasagnelimporna/odlingsbäddarnas struktur

Alla våra limpor är 80 cm breda och har en längd på 2-4 meter. Exempel på vad limporna består av i ordning från botten: kartong, kasserad rundbal, gödsel, gammal ströbädd från våra getter och får, bokashi, lerjord, mer ströbädd och slutligen grödorna.

Vi bygger nya bäddar året om, så fort vi får tillgång till det material som behövs. Däremot väntar vi med att odla i dem till våren efter, på grund av att limporna är mer som en kompost och blir väldigt varma. Medan limporna är i "vila" så bryts materialet ned. Skulle det bli material över, förvarar vi det på en gödselplatta.

Så odlar vi i limporna

Vi kör en form av "växelodling" i våra limpor så att varje enskild limpa får vila mellan säsongerna, och medan en limpa vilar så fyller vi på med nytt material.

Vi växlar också vilken typ av gröda som växer i limporna. Till exempel om en limpa är över 2 år gammal och det har vuxit kål, så frösår vi morötter och spenat på hösten. Det gör att vi kan skörda mer grönsaker under våren. Genom att odla på sådant sätt kan vi odla nästan året om, och testa vilka grödor som kan övervintras.

Mellan limporna har vi gångar med flis för att kunna skydda jorden från att bli mer kompakt. Läger vi inte flis i gångarna blir jorden väldigt hård, lite som betong. Genom att skydda jorden ger vi också utrymme för att i framtiden ha större möjligheter att kunna ändra om i odlingen, utan att jorden blir omöjlig att arbeta med.

En annan nytta är att maskarna lättare kan komma upp

till de olika limporna.

Genom odlingen har vi även byggt en bred traktorgång, där vi kan lägga material och underlätta arbetet.

Odling i tompallslådor

Vi har tillgång till många tompallar och Conny är bra påhittig, så han byggde en egen variant av pallkragar med material från tompallar. Vi fyller dessa pallar med liknande material som limporna, och vi odlar bland annat chili, paprika och tomater där. Vi har också spänt upp plast eller fiberduk över, så att vi kan få en längre säsong.

"Glädjen hos den äldre generationen har varit stor när vi har kommit med frågor. De har delat med sig av så mycket kunskap om odling och bevarande."

Oliver i potatislandet.

Tompallslådor som fylls med grödor.

Överblick över odlingsbäddarna.

Färgglada pumpor till oss och hönsen.

Vintersädd i december.

Lappgetter

Lappgeten är vår nordligaste ras av allmogegetter, och härstammar samt är anpassad till renbetesmark. År 2022 fanns det cirka 338 livdjur i Sverige.

Lappgeten är en av de tre allmogegetter vi har i Sverige, förutom Göingegeten och Jämtgeten. På gården har vi den mer utsatta linjen, Fatmomakkelinjen, som det finns väldigt få av idag.

Termen "lappget" kommer från att getterna från början ägdes enbart av samer. När samerna på hösten flyttade ned till skogslandet med sina renar, lämnade de getterna till bofasta nybyggare som tog hand om dem under vintern. Lappgeten växte fram genom att samerna valde ut de getter som klarade av att leva på varierande mark, från kalfjäll till skogsland, och samtidigt producera mycket mjölk under dessa förhållanden.

Är du intresserad av att läsa mer om Lappgetter? Gå in på allmogegeten.se eller läs Erik Sjödins bok *Getter*.

Söta killingar av lappgetter: Are & Willemo.

Får på skogsbete.

Vårt hus ligger fint i skydd av skogen.

Vår leriga jord

Det enda som vi odlar i vår leriga jord idag är potatis, däremot har vi funderat på att köpa in ett lass eller två med sand för att få lite lättare jord. Men det är planer som ligger i framtiden, då vi ser att det fungerar ganska bra med att fluffa jorden under våren och hösten med hjälp av kultivatoren och jordfräs.

Vi har tillgång till flera markplättar, så vi har möjlighet att rotera var vi sätter potatisen. När plätten inte används till potatisodling, så vilar marken eller så odlar vi havre.

Djuren

När vi först flyttade in i huset blev de första djuren tyvärr möss, så efter någon vecka flyttade katterna Oliver och Polly in.

Efter att vi bott i huset i ett år kom Conny hem en dag med 3 ankor, och det blev starten på Trollfrökens gård. Kort tid efter så flyttade hönsen in och i början bodde hönsen tillsammans med ankorna i det uthus som redan fanns på gården. Men antalet höns bara ökade och en dag kom Conny hem med ett färdigbyggt hönsbarnhus, där de bor idag. I dagsläget har vi ett tjugotal fjäderfän.

Efter ankorna och hönsen kom Carnica-bina och deras största jobb har varit att pollinera, och vilken skillnad det blev efter de flyttade in. Bina har till och med gjort att våra grannar har fått otroligt mycket frukt på sina träd, vilket de inte har haft på flera år. Idag har vi fyra samhällen i stapelbara kupor, vilka producerar honung både till hushållet och lite till försäljning. Vi slungar all honung själva, men vi ser alltid till att bina har det de behöver och lite till.

Det tog ett tag innan vi kunde ha större djur, men en dag hade vi ett litet lamm vid namn Maja. Maja blev starten på resan med får och getter, då hon inte kunde vara ensam. En av mina stora drömmar i livet var att ha getter, för när jag var liten så hade vi allt annat än getter. En av de bästa sakerna med att bli stor är att man får bestämma själv.

Vi bestämde ganska snabbt att de skulle behöva ha en ladugård. Vi gick återigen till våra kära grannar och frågade om vi kunde få arrendera deras tomma ladugård. Denna flytt gjorde att vi också kunde betäcka våra djur, och för grannarna var det som balsam för själen att få se liv på gården igen.

När våren kom så tyckte den tredje grannen, som äger skogen bredvid ladugården, att vi kunde stängsla stora delar av hans skog. Så vi röjde som två galningar för att skapa gångar där vi kunde sätta stolp och bygga upp ett stängsel med fem eltrådar. Det blev verkligen en win-win för oss båda, för vi fick mer plats för djuren där de kunde beta, samtidigt som grannen slipper att röja sly i sin skog. Han tyckte att det var fantastisk byteshandel. Idag har vi stängslat in cirka 3 hektar skog.

Mitt hjärta har alltid slagit extra för lappgetter, då de är akut utrotningshotade, och vi fick chansen att göra en insats för att bevara rasen.

Planer för framtiden

Som i slutet på alla sagor så lever vi lyckliga med det liv vi skapat oss, men med det skrivet så fortsätter denna saga med drömmar om att hitta en egen gård där tiden fått stå still. Där skulle marken och gården bli det utrymme vi behöver för att skapa nya drömmar. Vi önskar redan idag att få utöka med ostfrisiska mjölkfår och skaffa en större besättning av lappgetter, men också skaffa gäss, kalkoner och ännu fler ankor. Vi vill kunna öppna upp för kurser, där vi vill att fler ska få kunskap om olika alternativ till självhushållning i sammanhållning, för att fortsätta sprida mer kunskaper om de forna småbruken med bevarande och delning.

SARA OLSSON är en nyfiken och vetgirig person som aldrig kan sitta still, och alltid vill veta mer om livet. Något som hon är väldigt nyfiken på är hur vi som samhälle hamnade här, och hur vi kan arbeta framåt för att skapa ett mångfaldigt samhälle för alla. Är du nyfiken på att läsa mer om vår historia, kan du gå till trollfroekensgard.se.